कविकुलगुरू - कालिदास - संस्कृत - विश्वविद्यालयः

This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

२६०

दनभेदनात् किमथकुंभसंबृंहनादथ्यापि करताडनावक्षयमहंनयामिक्षणात् ॥ इतीव परिचिंतयन्नवि
रमतिक्ष्यांसंगरात्परस्परमधोमुख ॥ कुपितमत्तदंतावलः ॥ ११ ॥ अहो ॥ पश्य पश्य ॥ आकुंचितान्यथ
पदा क्षितिधायभ्रमानाकुंचितेनचकरेणाकनेवरेण ॥ अन्योन्यकुंभपरिवृंहनबुद्धसारौ दंतावलौ समवलौ
स्थिरतामुपेतौ ॥ १३ ॥ इतस्तावद्धामे ॥ नपश्यतितरां गिरीन्नच ॥ गिरिं नखातोदरं न भालयतिवक्रचि
न्मृगपतिंपुर ● स्तादयं ॥ मुहुर्मनसिचिंतयन्निजविपक्षचेष्टामहो पलायनपरः करी विकलधीः प
रंधावति ॥ १४ ॥ प्रभोऽद्य नोपि तावत्कौतुकं कौतुकं ॥ सुष्ठंतर्विनिविष्टयष्टिभिरमी चक्षाणवीक्षास्य
दाः सव्यह्वाडुतमूर्द्धमुद्ध● तकरापुद्धायपवद्धादराः ॥ उद्गीवस्खलदश्रुबिंदुविगलल्लज्जिह्वकृता
लुब्धकं विस्तीर्णास्यमुपागतास्तनडंतः कुर्वंति विंबीरवं ॥ १५ ॥ किंच एते ॥ एव परस्परं ॥ चिर

Acc. No. ~~894~~ M. 1571
Title - माधव-चम्पू.
Author - भट्टाचार्य.
Date - ?
Subject - चम्पू.
folio - 31 avalible. (first 2 folio missing).
Xerox - 63.

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M. 1571
Dist. Nagpur

Checked 2012

ना॰ चं

नु३

३ प्रहारैः परिनष्टपृष्टपोद्धांतिदंतौः प्रहरंतिमुष्टिभिः विदारयंतिखुरवैर्नखैर्वक्ष्यक्षिपंतिनेत्राणि
मनांसि भूगताः ॥१५॥ माधवः सविस्मयं सखे । इतस्तावत् पश्य पश्य उन्मत्तद्विरदावलीततइ
तोधावत्यातिव्याकुलालीयंतेपिचकातरावनचराः कुंजोदरे सूकराः [illegible] क्रोडं यांतितरुर्नुपतंतिभिम नदेव ४
ष्टिषाः पंकांतरे सत्वराः प्रायः कुत्रचिदत्र संचरतिभो पंचाननः कानने ॥१६॥ अपवार्य एतावच्चः२
सावधानः श्रृणोति स्म ॥ तथाहि ॥ सुंडादंडविधूननं श्रवपायोरास्फालनं सर्वतो दंताघातविधिंध
राधरतटे घोरस्फुरद्गर्जनं ॥ मातंगाधिपमुंचमुंच सहसा यस्मादिदानीमिह त्वद्यूथं डसहस्त्वदार राम॰
सायदः सिंहः समुज्जृंभते ॥१७॥ अपि [illegible] पिच रेवेकाननवासिनः करटिनस्त्वद्यां दिशामंत ३
रेतावद्गच्छत गच्छत प्रकटतां नो यात यावत्पुनः ॥ निर्ध्वीयंननु मत्तवारणाधिपाधाराधरीयं पतः

2

श्रुत्वैव द्रुतमुत्थितो धुतसटः पंचाननः कोपनः ॥१८॥ तदनु कुवलयाक्षः कथयति स्म ॥ प्रमोदभृ-
स्तावत् ॥ मदोन्मत्तमातंगमालोक्य साक्षात्प्रियाप्रेमतो व्यग्रगंतुं न शक्तः ॥ चलत्कर्णकौघारालिस्फुरत्पु-
च्छमुच्चैर्नरीनर्त्ति सिंहोदरी मध्यवल्ली ॥१९॥ अहो ॥ निपत्याभिखरादधोगगनतो यांतमुच्छोदयः स्तनद्वन्द्व-
रितं शोणितैरधिकशोभाने त्रांचलः ॥ विकासितमुखो रुषा धुतसटो नखैरुन्नतैर्विदारयति केशरी द्वि-
रदराजकुंभस्थली ॥२०॥ किंच ॥ स्वयं क्षिपति लोचने तरलकातरे सर्वतः क्षणोत्कंठशतातनुं तदनु र-
नुनमालंबने ॥ मदांबुपरिमुह्यति स्खलति सर्वगर्वः क्षणात्कर्कारिपतेर्द्विशाम्य गपतौ परिक्रामति ॥
२१॥ तदनु श्रीमन्मीधवः कथयति स्म ॥ सखे पुरस्तावत्पश्य पश्य ॥ परस्परपराधीनचित्तं निस-
शावकं ॥ सानंदहरिशावकं भ्रमानंदयति मानसं ॥२२॥ इतश्च त्वं गम्भीरं वंश्रेणी भूयस्सशंकिताः

कथं ३

3

मा० वं

छ्म १

५

॥छ [redacted] ं सारा॥ पुरस्तावत्क्षिपंति न पुनान्यमी
॥२३॥ इतो पितावदत् ॥ मुहुस्त्यजंतोऽक्रंतो दर्शनेस्त्र पागुच्छकं ॥ अर्पितंतः पतेत्सुखे जेतिम्हगर्भि
वका॥२४॥ भवद्भुतावदन्यतोपि कौतूहलमालोकयावद्भ्यग्रतः प्रव्रजतिस्म॥ तदनुकश्चिच्छाखाम्ह
गानालोक्य कुवलयाक्षः सस्मितमवदत् ॥ इतस्तावत्प्रभुः क्षणं नयनेपु [illegible] क्षिपतु ॥ माधवः
सादरमालोक्य सस्मितं निगदतिस्म सखे आलोकितस्तावदयं शाखामृगसमूहः ॥ छिजिकृपीति
रथ्यलंनपनमंगिमावर्णने मनोजगतिकस्य वाम्सुखनिरीक्षणोत्सृजति ॥ नभालय [illegible] त्वमीश्वरः शा
तविलोचनश्रेष्ठितं चरनन्नि करकौशलं तदपमेव धातुः परं ॥२५॥ किंच ॥ वीक्ष्यमानवक्त्रपागत
मत्त्ववानरी किचाकिचीरवजालैः स्वांकरक्षितसुता चपलाक्षक्षेपणैनरटति प्रतिशाखं ॥२६॥ अर

रामं०
४

ष्ट्वा ॥ परस्परशरीरेभ्योजूकानादाय सादरं ॥ सत्वरं चर्वयन्नेव सर्वतः क्षिपती स्म यो ॥१७॥ इति सर्वे हसं
ति स्म ॥ अत्रांतरे कुवलयाश्वः सास्रुपूर्णबद्धांजलिः पृच्छति स्म ॥ प्रभो कथं मे [illegible] भिरेव सहायैः पुरा श्रीम
ता रघुनंदनेन निहतो राक्षसमदोद्दशग्रीवः ॥ श्रीमान्माधवश्चोत्तरयति स्म ॥ सखे ॥ नायमेषां प्रभावः अपि
तु तस्यैवानिर्वचनीयमहिम्नो रघुवंशवीरस्य ॥ तथा हि पश्य ॥ शापानुग्रहसामर्थ्यं यत्नैर्विदांतु [illegible] पतू ॥ मैत्र ४
स हि प्रभावो नैतेषां किं तु तद्यत्र मंत्रयोः ॥१८॥ अस्तां तावदिदे मितः प्रकृतमनुसरामः इति र
मृगयामारभते स्म ॥ ततस्तत्रैवाशोकतरुसमासीनकिन्नराभ्यां कौतूहलमालोकयते स्म ॥ तत्र सु
भाषितनामा एकः सुचरितनामानं मित्रं प्रति [illegible] कथितवान् सखे ॥ पश्य पश्य ॥ सभयं हरिणद्वंद्वं
परस्परं निरीक्षितं ॥ बाणास्पृष्टमहीपृष्ठं सुनिधावति धावति ॥१९॥ अहो एतदेव तावदयमनेन ॥

२१

मा॰चं

लो॰ के १

५ तथाहि। स्तुनाकवलितेपादेदृष्टांकवलितंत्यजन्॥ कातरेणाद्यगतेनग्रीवाभंगंप्रवि र्त्तते॥ ४०॥ आः
स्त्रीणांस्नेहः॥ तथाहि॥ द्वीपच्छुसनसंपन्नेपृष्ठेनिपतिते भुवि॥ तंपिबतीदृगंतेन [illegible] चिरंतिवष्ट
गीस्थिता॥ ४१॥ इतस्तावदल्पंतमाष्टुर्यंभ्रष्टुर्यं॥ कथमपरः स्त्र॥ विदारितोपिदंताभ्यांशतशः क्षतर
जाप्लुतः॥ वीरधीरोजहात्येषनैवकोजकलेवरं॥ ४२॥ अहो किमेतदितोप्यधिकमिदमुद्भुतं। तथाहि
॥ द्वीपच्छुसनमापन्नःशार्दूलिकरताडनैः॥ नाशो गृहीत्वातस्यैवंवृप्राणांस्तदपि मुंचति॥ ४३॥ त
द नुस्वचरितो निगदतिस्मसखेप श्यपश्येतस्तावत्॥ आकृत्यानवनीरदद्युतिज्जुषाविद्युल्ल
भैरायुधैरम्भेनापितमोनिभेनभ्रष्टगयास्हृत्सार्द्रभाजोहरेः॥ आयांत्येवपुरःपुरःपरिकरैर्निः राम०
शंकिनोजंतवःस्फुल्लेवाद्यपुरस्तडंगनिनदंधावंत्यमीविक्लवाः॥ ४४॥ किंच॥ तमालतरुपत्त्रनु ५

6

तु १ कू ५

देसनमस्यपच्चाकृतिस्फुरत्यष्ठूरंगमः सदृशाएवतच्छायया॥ दिवाकरकरोत्करैरधिकयौततायो।
दयाष्टगालिरतिकातराकच्छपेकेननायास्यति॥ ५५॥ ततः सुभाषितैः सखेसत्यमेवैतमडूलुदी।
र्णसचकितमाहसखेदू तस्नावतल्पश्चपपश्चप्सुरतोहरेः॥ ड्रीपचकंदकितपुकंपितलसल्लोमाव
लीमंडितोदंताभ्यामवनीस्थशान्न तुदिशां श्चाच्चूर्णयंल्लोचने॥ सर्वाएवदिशोतिष्ठुर्वुरवैरापूर
पूंच्छ्रकारःक्रोधोद्दामानिकामभीषणातनुर्निःशोमभ्यागतः ५६ अहोमुक्ते शरेमाधवेसति॥वि
मस्तमभितः शरंकमपिपदेपदेसक[illegible]लदिक्षुधावत्य[illegible]पि॥ ५७॥ अहो आश्चर्यमाश्चर्यंप
श्यपश्यकुवलयाक्षानु [illegible] नश्रीर्नमाधवः॥ तन्मूर्ध्निशृंगमिवपश्चिपुगंनिवेश्यकांतास्वा
रिहारिणीहरिणारविंधाप अद्धेडसत्त्रिभाशिलीमुखकृत्तश्टंगानक्कौहहलेनहरिणा
उरुस्वशेबंदधत्पतन्नयनवारिभिः कलितरघ्कोलोडुतं विशत्यपिवनेवनेभवति

वल्लितैर्नवकिसलयेषि ३

त्या २

॥ मा॰ चं ॥

कृ ष्ण सारा २

॥ ६ ॥ न्नहरिणीस्वकार ॥ ३८ ॥ किंच ॥ स्मगद्वंद्वमितोप्येकवाणाविद्धकलेवरं ॥ आजीवनमहुशापना
न्योन्यविरहव्यथां ॥ ३९ ॥ [illegible]लघुक्षिप्रशार[illegible]भिन्नकलेवराः ॥ यातयंति प्रियावक्त्रो
दृष्टिवृष्टीः ३ त्कांतराः [redacted] ॥ ४० ॥ अहो ॥ कथमयमीश्वरः ॥ हरिणीनयने वीक्ष्य प्रियानयनयोः
स्मृतेः ॥ आकर्णाकृष्टविशिखश्चित्रार्पितइवाभवत् ॥ ४१ ॥ ततो माधवो किंचिदग्रेपि चलनी
यमिस्तदीर्घ्यं प्रचालितो । स्वचरितः । सखे भवतु तावत् आवाभ्यामपि इतो ग्रे कौतूहलमालो
कनीयमिस्तदीर्घ्यं ततो ग्रे वटविटपिनि समासीनः कथयति स्म ॥ सखे इतस्तावन्महाम
हिघ्नः ॥ ताराकारविलोचने प्रति दिशास्तु झीवमाद्भुर्यापनुगर्जनवारिदवन्मुकुं भरि दि राम॰
वर्षादामगमायात्यसौ ॥ इतस्तावत्सहजवैरी वीरस्तुरंगः । संप्रोभं धरणीपुरः स्वुरपुटघा ॥ ६ ॥

नैर्नय च्छुन्नतो द्वेषारावसुरी करोति सहसा युद्धाय बद्धादरः॥४२॥ अहो आश्चर्यमाश्चर्यं॥
वारीनये नुनिहतो भालेमहि षसन्नमः॥ पश्यदेवस्य माहात्म्यं तु नैवास्य हयोऽहतः॥४३॥ पश्यै
तस्त्रावतत्कौतुकं कौतुकं॥ तथाहि॥ उल्लुलपयावदयमेति गिरेर्दरीतो व्याघ्रो विधाय गगनाग्र
विलं विपुच्छं॥ नाराचभिन्नतनुमस्यतरोः संताव च्छाखाविलंबिनमसुतरसा चकार॥४४॥
अथ निष्ठन्न [redacted] घ्रमयारसः श्रीमान्माधवः कथयति स्मसखे कुवलयाक्षपश्यै तस्त्रावत॥ जड
तनुरी मोदमागतो सौ कथमपिका [redacted] ननमधु [redacted] मंदमंदं॥ अनुसरति पुरः करीकरे
णुनिहतकरो विगतांगचेष्टमस्यो॥४५॥ किंचायं॥ द्रुतहृदयसमुत्थकोपदावानलवे
ज्वलदंगमास्थितोपि॥ अपरकरियामागतं करिणां कथैपि वारयित्वं प्रभुर्नयीतः॥४६॥
म

हल्ल २

मा० चं

क६

७ भवतु तावदितो गगनमधिहंसा द्रक्ष्यंते बहुधा तत्र सरो भविता तत्रैव क्षणां विश्रामं करोमीति नि:
ष्क्रम्य पुरः सरोवलोकयकथयति स्म।। निवासो हंसानाम[illegible]मलकमलानामिह दृष्टा मनोरे हंसाना
मपहरति का नाम न कथ्या।। परिम्लानानामोदं हरति नयनानाम मधु[illegible]कृतस्थाननानानाखु भा
कुमुदानामि[illegible]च्छति।। ४७।। ❀ ।। इत्येवं बहु निरूपयन्नकोऽह हलमालोकयन्नसंस्थितो भू
त्।। ❀ ।। द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयवि[illegible]धिप्रोद्बुद्धबुद्धिः श्रुतो भट्टाचार्य्यमतावधान इति यो
गौडोद्भवो भूत्कविः आबाल्यैर्वि[illegible]तदात्मजचिरंजीवेन या निर्मिता चंपूर्माधववर्णिका च स
मभूदाद्योयमुच्छ्वासकः।। ०।। इति माधवचंपू प्रथमोच्छ्वासः।। ❀ ।। अत्रांतरे स्नानाय राम०
तस्मिन्नेव सरसि कलावती मायाती वीक्ष्य श्रीमन्माधवः कथयति स्म।। सखे।। नेयं विद्युद् ७

२श्रीचिरंजीवभट्टाचार्य्यकृत२

नैर्नयन्नुन्नतो द्वेषारावमुरीकरोति सहसा युद्धाय वद्धादरः ॥४१॥ अहो आश्चर्यमाश्चर्यं
वाणेनयं ननिहतो भालेमहिषसत्तमः ॥ पश्य देवस्य माहात्म्यं तेनैवाश्वहयोऽहतः ॥४३॥ पश्यै
तस्तावत्कौतुकं कौतुकं ॥ तथा हि ॥ उल्लुत्य यावदयमेति गिरेर्दरीतो व्याघ्रो विधाय गगनाग्र
विलंविपुच्छं ॥ नाराचभिन्नतनुमस्य ततोः संताव च्छारवाविलंविनमभुतरसाचकार ॥४४॥
अथ निष्ठत्र [illegible] घ्रगयारसः श्रीमान्माधवः कथयति स्म सखे कुवलयाक्षपश्यैतस्तावत् ॥ जड
तनुरतीमोदमागतो सौ कथमपिका[illegible]ननमधू [redacted] मंदमंदं ॥ अनुसरति पुरः करी करे
णुनिहतकरो विगतांगचेष्टमस्यो ॥४५॥ किं चापि ॥ द्रुतहृदयसमुत्थकोपदावानलवे
ज्वलदंगमास्थितोपि ॥ अपरकरियामागतं करिणां कथैयपिवारयितुं प्रभुर्नयातः ॥४६॥
म

हल्ल २

वमधिगताकांच्र नीनापिवल्ली मंदंमंदं प्रचलति प्र[illegible]तोनापिवापन्नगस्या॥ चूडारत्नस्फुरदुरुशिर
स्वाङ्कापि क्षेत्रे सरोजं कावातर्हि प्रकृतिसुभगातत्सखेन [redacted]
प्रतीमः १ कुवलयाक्षः क्षणानि रूपप्रभो॥ वक्रोपांतं नयनयुगलं सर्वतो निःक्षिप
ती श्रोणीभाराच्छिथिलशिथिलन्यस्तपादारविंदा॥ अरादे लीकरकिशलये दत्तलस्तावलंबा
काचित्कोत्याविकसितमही चक्रमायातितन्वी॥४१॥ माधवः सत्यं सत्यं॥ तथाहि॥ किंचित्कि
चिदिदं वितेक्षणायुगप्रक्षेपकोद्वहलैस्तस्याः पथि मंदमंदचरणान्यासे कलीलाविधौ॥ मंदां
दोलितपल्लवैर्मुखविधोः पीयूषविंदूषमं स्वेदांबुप्रकरं पुरः सहचरी हरीकरोति स्फुटं॥४३॥ अ
त्रांतरे कलावत्याः सखीगणः साकूतस्मितमन्योन्यं कथयति स्म॥ तथाहि [redacted]

मा· चं

८ किंचित् [redacted] किंचित्स्मितविकसितेनाननांभोरुहेणास्वैरं स्वैरं सहचरिपुरो मादृशी चि
न्नचौरः ॥ मंदं मंदं कमलममलं भ्रामयं च्छा खिमुले कोऽयं धन्यो नवजलधरश्यामलः सन्निषसः ॥
४ ॥ कुवलयाक्षः प्रभो ॥ आलीनां पुरतः कुतूहलवशात्कर्णांतिकं दूमिषादेत्य गुंज्यादरम्वाजित
स्य सहसा चेलांचलस्यांतरे ॥ एतस्याः क्षणमीक्षणाद्दृपमिदंतां वीक्षितुं सर्वतः खेलन्मंजुलख
जरीटयुगलस्पर्द्धि स्फुरं दंवीक्ष्यते ॥ ५ ॥ तदनु माधवः सत्यं सत्यं ॥ तथा हि ॥ आलीभिर्नलिनीदलैः
[redacted] प्रति दिशं हूरीकृता लिंगजो भ्रीलाकारतया पुनः पुनरुपायातैः समासेविता ॥ उीषद्
क्तिकंधरं प्रकटितप्रेमो करं प्रेयसी किंचिच्चेचलचेलकोचलचलन्नेत्रो वलं पश्यति ॥ ६ ॥ ततः राम०
कलावतीकटाक्षे निपतति सति पुनरकथयत् ॥ [redacted] सखे कुवलयाक्ष साधु क्षं पुरा प्रियेण ८

ल४

13

कलाधरेणा ॥ तथाहि ॥ मदाखंडलाग्रांमहीमंडलाग्रांतथाभोगिभोगातुरागंत्यजामः ॥ मनःक्षोर
भदंक्षान्नकृपातःकटाक्षानुकूलंगेहस्याश्चेतस्यायांयातयूंति ॥ ७ ॥ अपिच ॥ विमुंचतिबुधोजनःस्तुकु
तचिंतनंहरतोजहातिवस्तुनिस्तपस्त्यजतिधीरतांशंकरः ॥ विधि[illegible]भवतिचंचलस्त्रिजगतीपतिःक्षो
भतोक्षपांकुटिलदृष्टयोयदिपतंतिवामभ्रुवः ॥ ८ ॥ कुवलयाक्षःशुभोसत्यमेवैतत् ॥ तदनुमाधवःसा
स्फुर्णकंपयतिस्म ॥ कोयंनिपतितस्तन्व्याःकटाक्षविशिखोमयि ॥ कलेवरमभिलाषयत्परंमर्मवर्ध
तीति ॥ ९ ॥ फलायतेकुचद्वंद्वमियंहेमलतायते ॥ अंगानिकुसुमायंतेमनोमेभ्रमरायते ॥ १० ॥ र
लतामिमांप्राप्यकुतोगतोमेहायंगुतामानसषट्पदोयं ॥ अमुष्ययष्टुंलताप्रवादोविजीयते
सोपिकिमाचरामि ॥ ११ ॥ सानमानवभारामोर्मेराभावनमानसा ॥ यातिचारुविभामाभाभा

19

मा॰वं

९ मा भाविरुचांतिथा ॥ १२ ॥ एष्यानदीनानवहारभूषाविभूषितांचंचलनेत्रकोशा ॥ कलापकेशासमदेव
दोष्यादितोगतानेत्रपथात्सुवेष्या ॥ १३ ॥ इत्थंसखेकंठविलंबिहारानितंबभाराहितमंदपादा ॥ हृदंतरं
नेत्रपथेनगत्वामनोगृहीत्वाक्वगतानजाने ॥ १४ ॥ अत्रांतरेकोपिसुकः श्रीमंतंमाधवमनुसृत्यम
नुष्यवाचा अभिवाद्यविनतः पृच्छतिस्म ॥ किंनामधेयः क्वकुलेवतीर्णः स्थितश्चकं देशमलंकरोषि
॥ ममाद्यजन्मांतरपुण्यपुंजाप्रीतस्त्वमागमोयंसमभूत्कुतोवा ॥ १५ ॥ अथविस्मितेमाधवेकुवलूर
याद्भत्तरयतिस्म ॥ श्रीमाधवाख्यो वसुदेवसूनुर्वृंदावनेकिंचकृताधिवासः ॥ समागतोयं
गयाविधानश्रांतोत्रविश्रांतिकृतेविराय ॥ १६ ॥ सुकः सविनयंप्रभोकिमितिदुर्मनाइवलक्ष्य राम॰
से ॥ माधवस्तत्रेहंकथयामियद्युपनयसि ॥ सुकः ॥ यदिदंमन्नोपिनिष्पद्यतेकिमितोधिकंकर ९

त १

15

तु १

णीयमस्तीति विचिंत्याह ।। प्रभो ।। लक्ष्मीः समेयं यदि वा सपदि प्राप्तु प्राणाः प्रयांतु किमन्यथापि चिरं ध्व
सं [illegible] तु ।। क्लेशोपि ना मम रण्यादधिकोपि भूयात् स्यामेव हि लघूपकारविधौ प्रवृत्तः ।। १७ ।। तदाज्ञापय
तु प्रभुः सत्वरं ।। माधवः सविस्मयमुत्तरयतिस्म ।। वहवो ह्युपकारकारिणो नयातोऽतिथ्यमुपागताम
म ।। परमित्यमतीव साधुतातवयासानाविलोभविता न कचित् ।। १८ ।। श्रुत्वा संप्रति मच्चिंतावीजं ।। अथा
नेनैव पथ्या काचिन्मच्छिन्नमपहृत्य कृगतेति कथं प्रतीतः स्यामिति ।। तद्धर्मतो नन्यसाधारण्याच्चिह्न
मपि कथयामि ।। तथा हि ।। न्यस्तं त [illegible] न्याचरणा नलिनं यत्र पुंदेशोत्स्रस्ता मल्लीबकुलकलिका
मू तिका यातिका दीनू ।। चक्राकारस्थितिमुपगतं तत्रैव भूयो गुंजन्मान्नं मधुकरकुलं सादरं वी
क्ष्मीति ।। १९ ।। तदनुत्सुकः प्रभो वयं यमीत्तु दीर्घप्रस्थितस्तेनैव पथ्याक [illegible] लावती

श्र १ तत्र २ यत्र ३

16

मा॰चं

कुतस्तुर

१० सदनं प्रविश्य तत्रोपस्थितमालोक्य चक्रीमंते माधवमावेदयतिस्म ॥ प्रभो ॥ अस्ति तावदुत्कलाधि
राज्ञो मुकुंदसेन नामान्नृपतेँ कंठमणिः तस्य तनूजा त्रिभुवनकमनीयमूर्तिः कलावतीति विख्याता
सा चेह विश्वेश्वरनामानं शिवं पूजयितुं काननं मनुप्रविष्टा संप्रति पुनः पद्मावतीनगरीं प्राप्तवती ॥
माधवः संप्रति किं कुर्वती तिष्ठतीति पप्रच्छ ॥ शुक उत्तरयतिस्म ॥ [redacted]
तदनु तत्रैव केलीसदनसमासीनां कलावतीं प्रति काचित्सखी का [redacted] थयति
स्म ॥ सहसा हृदये निधाय चेतो नयनादी द्विपमुद्रणो विधाय ॥ अयि कंठकितांगयष्टिः सत्यं का
थय ध्यायसि किं रहो निषण्णा ॥ ७० ॥ कलावती न किमपीत्युत्तरयतिस्म ॥ ततः काचित्सखी उप

राम॰
१०

त्सतिस्म॥ तथाहि॥ नीलांबुदश्यामलकोमलांगो हरन्मनः किंचिदपांगभंग्या॥ यः कानने लोचनगोच
रोभूत्प्रायेणसोस्याहृदयं प्रविष्टः॥ २१॥ इत्युक्ते पुनरीषत्पुलकितां कलावतीतनुं वीक्ष्य परिहसति
स्मसस्मितमन्यासखी॥ तथाहि॥ तस्यैव नामग्रहणादिदानीं तन्वीतनौ यत्पुलकं दधाति॥ मन्येतदस्याः
कमनीयमूर्त्तिः स एव नूनं हृदि सन्निविष्टः॥ २२॥ ततः कलावत्यानतकोपाशोपोसतिका चित्तसखी॥
ज्ञा लोकोलो सखि नयनयोरुद्घतो गोपनायः शंकामेव स्फुटयति तरां स्वेदविंदुप्रचारः॥ अतः प्रेमांकु
रप[illegible]रिकारारंभकंकंदमस्याः किंचित्किंचित्कथयति पुनः कापि दिव्यामुखश्रीः॥ २३॥ अथ सखी॥
जुनेरस्तुंतमुद्दिश्य जिता कलावतीउत्तरयतिस्म॥ उदेतु तव सर्वथैव मनसि कापि संभावना सुखे[illegible]न सखि।
साप्रतं कुरु नर्मपरिहासं मिथः॥ परं तु वहिरिंद्रियप्रकरस्तन्निसंमीलनीनमोहृदवाल्लेविनी त्यजति

मा॰ चं॰

११ कापिकादंबिनी ॥२४॥ तदनु स्मितविकसितमुखी कथयतिस्म काचित्सखी ॥ सखि सौदामिनी भवती
कादंबिनी कथं त्यजतु ॥ इति मिथो हसंतिस्म ॥ ततः सहचरीभिः क्रीडमानो केलीकुसुमवाटिकामनु स्मा॰२३
प्रविष्टा कलावती सखीं प्रति निजगाद ॥ विषवल्लीयते मल्ली विशावल्ली विषायते ॥ कस्मादकँधुना चंदनं दह
नायते ॥२५॥ किंच ॥ असौ नवतरांकुरः पुरत एव तापकारः परंपरभृतागणः श्रुतिविदारिकोलाहलः
॥ अमी मलयमारुता हृदयतापमातन्वते विचिंत्य सखि सत्वरं कथय सर्वमित्यंकुतः ॥२६॥ अथ
पला शर्टपिसन्निधौ गच्छंतीं कांचित्सखीं प्रति सचकितं ॥ तैनैव गच्छसि मुहुर्विनिवारितापि यद्द्रुतम् राम॰
ना किमु न पश्यसि तत्पुरस्तात् ॥ आशोणकोणनखरै[illegible]तिदुर्निरीक्ष्यो दंष्ट्राकराजवदनो मृगा ११
नायकोसौ ॥२७॥ ततः सखी ॥ अयि महाराजपुत्रि नायं सिंहः अपि तु पलाशतरुः ॥ इत्याक

वि ३

रपिकलावतीक्षपांलङ्घतेस्म॥ पुनः सभयमूचे॥ अद्य मामिह समुद्धृतांकुशः पादपः किमिति हंतुमु
द्यतः॥ सखी॥ हा बभूव तव कादृशेदृशी किंसुकेष्वपि यदंकुशभ्रमः॥२८॥ पुनः सचकिता कलावती॥
एतदद्य सखि वेत्सि वानवा कस्य बाहुकवचरक्षणास्थले॥ सखी॥ हा कथं कथय निश्चिता मतिः केतकीद
लकुले तवेदृशी॥२९॥ पुनरपि कलावती सविस्मयं॥ अस्मिन्नशोकविटपिन्यतिशोकहेतुः कालः क
रालविषलद्रसनः किमेतत्॥ सखी॥ आलोकय हा मतिमतीव विरुद्धवर्त्मसंचारिणीं तव बिभेमि व
दामि किं वा॥३०॥ अयि प्रभो किमन्यत्तया दृशा मा वेदयामि तथापि किंचिदल्पतम[illegible]द्भुतमिति र
कथयामि॥ तथाहि॥ येषां सेचनमंतरेण न पुरा पाणीयमंगीकृतं प्राणात्यागविधौ मनो विनिहितं
वीक्ष्य क्षतं यद्गुः तानेवाद्य नवीनकोरककुलप्रोल्लासि भूमीरुहान्वारंवारमसारचिन्नमनया क्षे

तस्पा : ३

मा॰ चं॰

त्र२ प्राति२ म१ क३ ४भट्टाचार्य्ये ४

११ त्वं समादिश्यते ॥ ३१ ॥ संप्रति पुनर्मंदस्नेन विशिष्ट भवंत भिज्ञाय ध्यायंती तिष्ठति ॥ इत्येवर्मेकपर्यंतं श्रु
कंकारे निधाय प्रस्थितो माधवो नि राजधानीं कलावतीमनुध्याय न्॥ ःः ॥ द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयवि
धिप्रोद्बुद्धबुद्धिः सुतो भट्टाचार्य्यशातावधान इति यो गौडोद्भवोभूत्कविः ॥ अवाल्यं वि नंदात्मज चिरं
जीवेन या निर्मिता चंपू माधववर्णिकाज्वलितोच्छ्वासो द्वितीयो भवत् ॥ ॥ इति श्री चिरंजीव [redacted]
तमाधवचंपू द्वितीयोच्छ्वासः ॥ ः ॥ श्री ॥ ः ॥ अथ परा प्रविश्य दौवारिक आवेदयति स्म । कलाव
तीस्वयंवरोत्सवमावेदयितुमागतं मुकुंदसेनपुरोहितं ॥ ततस्तं प्रवेशयितुमादिदेशानेन च भंग्या
प्राप्तप्रभुनिर्देशः कुवलयाश्वः ॥ ततः प्रविश्य च पुरोहितः प्रनताय माधवायाशीर्ददाति स्म राम॰ ११
॥ तथाहि ॥ नरेंद्रमुकुटोत्करस्फुरनीलरत्नद्युतिस्फुरद्भ्रमरसमधुकैः कलितपादपंकेरुह ॥ श

वीदं२

तस्तु मणिसन्निभस्त्वमिह जीवभूमीतले समस्तजनपालनाहितमनाः समानां शतं ॥१॥ तदनूपविश्य
वेदयति स्म वृत्तांतमखिलं ॥ ततो माधवं सुहृन्धयपुरो धस्ता सत्वरः प्रस्थितः पद्मावतीं ॥ अत्रांतरे स्तुक
धरपुष्पकेतुनामानौ परस्परं सम्भावद्भुपे भभौवौ गरानयथगामिनौ कथयतः स्म ॥ अः किमेतन्मांगल्य
वाद्यकोलाहलः श्रूयते तदेहि कौतूहलमालोकयाव इति निशम्य स्तुकधरः कथयति स्म । सखे ज्ञाये
गोत्कलाधिराजतनूजायास्तस्या एवस्वयंवरमहोत्सवो भविता ॥ पुष्पकेतुस्तदनु कथयति स्म सखे
॥ सुमेरुमूर्द्धानमिव स्तुरनायका हिमालयश्शिखरमिव भगणनायका उदयभूधराग्रशृंगमिव पुरंच
ड भानुभानवः स्वस्वयंवरमंचं कृतसुभगभूषणाविन्यासाधिकरुचिराः क्षितितलपतयः पुरोधिरो
हंति ॥ अथ स्तुकधरः नवजलधरमिव सौदामिनीं गगनमंडलमिव सुधाकरकलां सुभगनी

मा०चं

१३ लांबरविराजितचलद्दोलमारूढांकजावतीमालोकयकथयतिस्म॥ सखे॥ भुजंगवनिता श्रितालस
दनेकपुष्पान्विताद्विरेफततिसेविताश्मदखंजनालंकृता॥ फलद्वयभरानताविलसितापुनःपल्ल
वैर्विलोचनपथंगताभवतिकापिहेमीलता॥ ३॥ प्रसन्नवदनांबुजोल्लसितचारुमंदस्मिताहिताः
चरणतामरसक्षितिपपृष्ठविन्यस्थिता॥ विलोचनपथंगतायदियमद्यमानोन्नतासखेकिलकृतार्थ
तामममरुतावतैवागता॥ ४॥ दृष्टिःकापिस्फुरास्फुधास्मितमिदंवक्त्रंकलानांनिधिर्वक्षःकुंभितया
स्थितंकमपद्द्वयीधन्वंतरिःसत्कृपा॥ कांतिःश्रीस्त्रिवलीतरंगलहरीनाभीगतावर्त्ततामितस्यामचि
रेखाभाविमध्यनेलावण्यवारांनिधौ [illegible] एषानवांबुधरकांतिमुदीक्ष्यवेणीमेषीदृशोयदिवदंतिव राम०
दंतुनाम॥ ऊर्मोवयंसुखस्फुधांसुसुधाभिलाषाद्भ्यागतोभुजगिनीमणिमुद्वहंती॥ ५॥ इयंस्फु १३

23

खांभोरुह सन्निधाने विलंबि धम्मिल्लतती च्छलेन ॥ समागतां सादरमत्र बाला द्विरेफमाला स्तुतवाद
धाति ॥ ६ ॥ स्वर्भानु राग्र सितुमे ष समुद्यतो भुङ्क्तां कां विनाननसुधांशुमहोदयस्य ॥ मन्ये तदस्य न च
तिष्ठति पूर्णिमायां भावो हि किं तु परिपूर्णकले सुधांशौ ॥ ७ ॥ उच्चितो निशिकलानिधिभेवदेतदीय
मुखस्तुल्यतां प्रयः ॥ प्रापितो म[illegible] लिनभावमेतया लज्जयापरमसियात्यदृश्यतां ॥ ८ ॥ वदति कोपि सु
रैः परिपीयते वदति कोपि पुष्पाणि दिवापतिं ॥ ममम तेविधुरेषकलावती वदनयोंतपराभवतः कृशः
॥ ९ ॥ सदासमुपसेवितं सकलनो कचिन्नालिभिर्यदङ्कतकलावतीवदनपुष्करं स्पर्द्धते ॥ विद
न्नपि हृदंतरे निजरुचिप्रभावो [illegible]कारं कथं भजति बद्धपांकपद्मपरे कलंकी विधुः ॥ १० ॥ सुखार
विंदो परिभागसंस्थनेत्रद्वयं खंजनमामनंति ॥ प्रफुल्लवक्त्रांबुजपार्श्वबर्द्धिदलद्वयं भृंग

24

रा॰चं॰

युयास्यहमन्य देव॥ संरक्षितौ निजशरैस्सन सन्निधाने कामेन केतकदलै कमयौ निषंगः॥१४॥ कामकार्मुकतयाकथ ३

१४ युतं मतं मे॥१२॥ इंदीवरं लोचनयोस्तुलायै निर्माय [redacted] तेन विधिः कदाचित्॥ अत्र तुल्यतां वी

क्ष्य [redacted] ततो रजांसि निक्षिप्य विक्षेप सपंकमध्ये॥१३॥ [redacted] केचित्तिलस्यकुसुमस्तुकचंचु ॰ म

न्येना सांवदंति कथं प्रतिभूलतां मम पुनर्मतमन्यत्॥ लोचनौ कृतहयोरूप [illegible] रिसरं भृंगभावक

ततीद्वयमेतत्॥१४॥ पद्मीरवाकमलमुकुलं हे मयुच्चं पयेक्ष्णं भोगजपं वाकमपएत जनो भूपते म

न्मथस्य॥ एतद्वृंदं कलयति मतिर्मामकी नानवीनां केनाप्यस्या हृदि विनिहितो मान्मथ्यानं

दकंदः॥१५॥ अतिवकुतरलज्जाष्टंखलावद्धपादो मदननृपतिवाहो यौवनो मत्तहस्ती॥ अ

कटितकुचकुंभौ नो मराजी करेणापिव [redacted] ति सरसि नाभीमंडलाख्ये प्रयासि॥१६॥ नाभीवि राम॰

लांतरविनिर्गतपन्नगीयं संप्रस्थितानयन खंजन [redacted] भक्षणाय॥ नासासुदीक्ष्प गरुडभ्रमसुद्ध १४

हंती गुप्तेव [illegible] पीनकुचपर्वतयोरधस्तात् ॥ १७ ॥ गभीरनाभीह्रदयाम्बुवर्त्तिनी विराजतेरोमलतीह गौर
दृशः ॥ मुखारविंदस्यरसाभिलाषिणी द्विरेफपंक्तिश्च जितेव [illegible] नीरवा ॥ १८ ॥ अनन्यसाधारयाकांति
कांततनोस्सृष्टाः किमु मध्यदेशे ॥ जगत्त्रयीज न्मस्थतां निघस्साच्चितावलीयं त्रिवली मिषेण ॥ १९ ॥
॥ मध्यात्समानीय तनुसारभागं वक्षोजयुग्मादयिता विधाता ॥ अतिप्रयत्नात्त्रिवली मिषेण सोपान
वर्त्मत्रितयं चकार ॥ २० ॥ दृष्ट्वा कैरवबांधवां दधानौ जडसंसर्गविमुक्तिसावधानौ ॥ वरणौ नलि
नेनतोलयंतः कथमस्याः कवयो न यांति लज्जां ॥ २१ ॥ ततः कथयतिस्म श्रुतकंधरः ॥ आस्तां
तावदि[illegible]तः परमस्याः स्वयंवरकौतूहलमालोकयावः ॥ इतिनिक्रांतौ ॥ अथस्थेस्यंवंदीजनाः
क्षितिपतीनस्तुवंतिस्म ॥ तथाहि ॥ किं चित्रं भुवनानि पावयति यद्गाहितानां यशो हंसाभ

26

म०-चं.

नि१

१५ जयतिप्रतापदहनं र्वीयपत्यांपुडंयतम्॥ श्राश्रुर्यान्नृपनायकस्य भवतो यत्कीर्त्तिमंदाकिनीर्तनारो
हतिभूधरा वजलनिधीतुल्लंछाग ब्धयपि॥ २३॥ [redacted] ॥ यत्राङ्घ्रुंडेलय ल्लकृत भरकल्पद्रुमकरैः पदंल श्रीगभैर्द्विरदहयरत्नादि
फलदैः॥ निर्जरैर्दानांभोभिर्नियतकलितक्षीरजलधिस्थिरं जीयाज्जीयादवधिधरणीसौयं नरप
तिः॥ २४॥ देवाकर्णयकौतुकं पदभरैर्न्नृत्यैश्चयात्रात्नरंगन्नृणांसहसाध्यंति हृदयान्याराडि रामं०
री सांदरीः॥ कंपंते गिरयो [redacted] हसति क्षौयीश्चर्वीभोगयान्नृंतो विरमंति नृत्यति मुकुर्नक्ष्मी १५

व२ त्यै१

मितोपि१

रलक्ष्मीरपि॥ २५॥ अथ वाग्भारती नाम्नी प्रतिहाररक्षिका वंगालक्षितिपालसन्निधिगतां कलावतीं प्र
ति निजगदे॥ अयि महाराजपुत्रि॥ अस्ति तावद्वंगना [illegible] मा देशः यस्मिन् पारावारसदृक्षः पद्मा
वती प्रभृतस्तरंगिण्यः समुल्लसंति। अथ च पावनो ब्रह्मपुत्रनामा महानदो मज्जज्जंतून् पावयति
॥ तस्यायमीश्वरः प्रभूतसेनात्मजो वीरसेनाह्वयः॥ अस्मै यात्रापूर्वीणं प्रबलमगमयः शत्रुसंक्षो
भदक्षाय सप्तिप्रौढप्रतापानलबहलशिखाशिखं धनत्वं प्रयाति॥ सोयं प्राचीपयोधिप्रहितकरतीर्ण
र्णासंपूर्णकोषो वंगालक्षोणिपालस्त्रिभुवनजनतागीतकीर्तिप्ररोहः॥ २६॥ अपि च॥ प्रोद्दा
हंकृतिशालिनः कुहुकिनो यस्य प्रयाणोत्सवे ढक्काडिंडिभिनादनाविकतती सोल्लासकोला
हलैः॥ दिक्चक्रे परिपूरिते सचकितं नस्तं वेरमाः शूकराः शार्दूला महिषा दिशासु सह सांधा

मा॰ च॰

१६ वंति सर्वा स्वपि ॥२७॥ [redacted] नवीननवांभोधरतुल्यगात्रः सरोजपत्राधिकशोभिनेत्रः ॥
अयं तडित्कीर्तिवानुरूपो वरो य भूर्जस्वलवेषराजन्मा ॥२८॥ तदनुकलावती नेत्रभंगे [illegible] वोत्तरं ददा
तिस्म ॥ अथ गौडराजस्तुयास्थिता कलावती प्रतिवाग्भारतीमादरं कथयतिस्म ॥ [redacted] आर्ये ॥ अस्ति तावद्गौड नामा देशः । यत्र ॥
विविधविद्याचातुरीपरंपरापराभूतपुरुहूतपुरोहिताः सकलधर्माचारधाराचरणचातुरी
तिरस्कृतवशिष्ठादिशिष्टधुरंधराः प्रायः सर्वेपि नागराः ॥ तस्यायमीश्वरो वंशकुलकुलीनः ॥
प्रतापदहनदाहिताहितांतःपुरः सकल भुवनजेगीयमानयशो वाजिविराजमानो मानोन्नत समं
भुजदंडखंडितारातिमंडली परिवारवयनाद्भुपूरपरिपूरितदिगंतरः श्रीमान्माधवसिंहाख्यो न १६

समुन्नत२

रपतिस्तस्याप्यात्मजः श्रीरूपचंद्राख्यः ॥ अधिकोन्नतवाहुरेषधीरः कृशमध्यः सुमतिर्विशाल-
वक्षाः ॥ जलदाधिकशोभिदीर्घकेशः कलधौतद्युतिरुन्नतः सुवेषः ॥ २९ ॥ अलिगर्भमिवांवुजं मु-
खं दशनैरस्य विभाति सर्वतः ॥ अतएवनिजानुरूपतां गतमेतं कुरुते नसिस्मितं ॥ ३० ॥ अमु-
मप्युपपा तमादरादधिको हामयुगो रुपासितं ॥ हृदये नदधौ कलावती मधुपं चंपककोरिकाय-
था ॥ ३१ ॥ ततो मिथिलाधिराजस्तविधमुपगतां कलावतीं प्रतीतिवाचमूचे प्रतिहाररक्षिका ॥ अ-
सौ विदेशाधिपतिः परेषां समूलसंहारविधौ विधाता ॥ नाम्ना महासेन इति प्रसिद्धो गुणैर्वरीया-
न्नृनचैन्दपेषु ॥ ३२ ॥ भूषणैरधिकमुज्वलाकृतिं चंदनांकिततनुं विलासिनं ॥ एनमालिवि-
निधाय चेतसि स्पर्धुनी न पनगोचरीकुरु ॥ ३३ ॥ ततईषत्स्मितेन दन्तोन्नरां वालीकाशीराज

कृ ४

मा॰सं॰

१७ सविधमानीयकथयतिस्मपुनर्वाग्भारती ।। अयि महाराजनंदिनि जयति कापि त्रिभुवनमौलिमा
णिक्यभूता वाराणसी नाम नगरी ।। धर्मवर्त्मपरिरक्षणदक्षाः सादरं परहिताहितचित्ताः ।। यत्र
संत्यमितधामकसंतः सर्वतंत्रपरिचिंतनवंतः ३४ अपि च ।। ते पुराणपुरुषस्य केवलं भाव
ना स्तुविनिविष्टचेतनाः ।। किं भवाब्धिपरपारगामिनः संति वा नगतयोपि योगिनः ।। ३५ ।।
अथ च यत्र ।। सुरगणैः सह हैमवतीपतिर्निवसति स्वयमेव हि सादरं ।। इह शिवोपि प्रतिहारवि
धौ स्थितः पुरनिवासिनि देवविधौ विधिः ।। ३६ ।। अथ च यत्र गोलोकपर्यंतरवनविनिवा
सिनो मुनयः प्रतिक्षणाभितीर्थयंति ।। तथा हि ।। समासाद्य स्वैरं तव पुरपरिष्वंगमभि राम०
तोडराचारश्रीनातनुरति पुनीताभ वल्लभे ।। अये काशीनाथ क्षणमपि भवद्ध्याननिर १७

तामनोहन्ति भूयान्न पुनरनुभूयाद्भवरसं॥३७॥ ॥कथयंति च परस्परं॥ समालब्धा काशी यदि पुन
रुदासीनमनसा तदा सद्यो दासी भवति जगदासीश्च पदवी॥ जनः कश्चिन्मायीतदभिमुखयायी यदि
तदा पुरज्वालादायी किमुत परिशायी भवति वा॥३८॥ सखि किमधिकं कथयामि॥ विलोक्य ता
मपि मोक्षदायिनी किमुत विमुक्तस्थूनां॥ निवसतां सतां पुनर्विविधभोगदायिनी चेति यावैकुंठके
ला सतोऽप्यधिका॥ अपि च॥ विलासिनीनां स्तनमंडलस्थकस्तूरिकाक्षालनतः समंतात्॥ भागी
रथी यत्र नितांतमुक्तापयोधि संसर्गिनि लेव भाति॥३९॥ क्वचिच्च॥ कस्तूरिकाकुँमच[illegible]र्चिता
नां विलासिनीनामवगाहकाले॥ स्वर्वाहिनी [illegible] यत्र कलिंदकन्या सरस्वती संवलितेव भाति॥
४०॥ तस्याः पतिः कांतवपुर्वासौ संग्रामसे हारितवैरिवीरः॥ दिगंतविख्याततयशा विला

कु ३

32

मा॰ चं.

लो३

१८ सौकुमारनामीगेंद्रराजसूनुः ॥४१॥ तदनुकलावती किं चित्रमालोक्यतां प्रतिकथयामासनमः
संकरनगर्थे ॥ उत्सवगतभावाबाप्रारती अन्यतोनीत्वानिजगदे ॥ आर्य्या ॥ नेपालभूपालकुला
वतंसो गोपाजनामादलिनामियूनः ॥ श्रीमानयंनीतिविनीतलोकोकोत्र श्रीरति धीरकर्मा
॥४२॥ किंच ॥ सुरांगनापन्नगकिन्नरांगनादिगंगनागीतगुणो महोन्नतः ॥ सुखश्रिया नि
र्जितचंद्रमंडनो विलंविहाराधिकशोभितो युवा ॥ ४३ ॥ अनेनयूनाधिककांतिभाजा समंभव
त्या मिह संगतायां ॥ भवेत्सदानंदभरो जनानां सुधाकरेणोवचिरं निशायां ॥ ४४ ॥ ततः कला
वती किं चिदाधूतमौलिकंप्ययुतिस्म भवतु तावदन्यतोप्यालोकयामि ॥ अथ दक्षिणांगुरंग राम॰
तवती तामूचेवाप्रारती ॥ असौ युवा दक्षिणादेशानाथः श्रीरंगनाथो जितवैरिवीरः ॥४५ १८

विद्ववि४ नी४

म्मेषुविदेषुकृतानुरागस्तमालमालाधिकशोभिगात्रः ॥४५॥ संसेवतेसादरमेनमालिवाग्देवतावं
दिजनाश्रितापि ॥ अमुंपुरस्तुंप्राप्यपयोधिकन्यासाचचलानिश्चलतामवाप ॥४६॥ तदनुततोनिवृ
त्यकाष्मीरराजमुपगताकलावतींप्रतिनिजगदेसा ॥ एषस्यप्रयाणेसमरोत्सुकस्यतुरंगमोद्धूतरजो
भरेण ॥ साश्रूणिसीमंतविलासिनीनांभवंतिनेत्रान्य [illegible] तिपंकिलानि ॥४७॥ सोयंनृपःकुंकु
मचर्चितांगःकाश्मीरनाथोगदशोभिबाहुः ॥ अनर्घ्यभूषणवसनंदधानोलसच्चलत्कुंडलशोभिगं
डः ॥४८॥ सुधांशुसुभ्रांशुविसारिकीर्त्तिर्विशालवक्षानवहेमसूर्त्तिः ॥ तवानुरूपोयमुदाररूपोमार
मल्लदेवोवलदेवसूनुः ॥४९॥ ततःकलावतीसाकूतमग्रेनयनेक्षिपतिस्म ॥ ततःश्रीमन्माधवसु
पास्थिताम धोमुखीमीषत्स्विन्नशरीरयष्टिंकिंचिद्धृदयंगतेनतमालोकयंतीकलावतींप्रतिवा

ना॰ चं॰

१९ भारती सानंदमवदत् ॥ सखि ॥ अमुष्य वंशावर्णनं निरर्थकं ॥ तथाहि ॥ रविरिव वर्णनकाले वंदनकाले
पुनः कपालीव ॥ नजनः स्वतः प्रकाशो भवति वंशावर्णनापेक्षः ॥ ५० ॥ किंच ॥ एतस्योन्नतसर्वकर्मकृति
तिनस्त्रैलोक्यचूडामणेः शंभुब्रह्मपुरंदरप्रभृतयः स्तुत्यै न शक्ता यदि ॥ देवः पन्नगनायको भगवती
वाणी स्वयं चेज्जडा सौंदर्यस्य निरूपणे वद कार्ये शक्तो भवेन्मानवः ॥ ५१ ॥ ततः कलावती वाग्भारतीह
र्षेण मांगल्यमालां श्रीमन्माधवकंठावलंबिनीमकरोत् ॥ तदनु ॥ मालां बालामिव हृदि गतां वीक्ष्य तत्र सा
मुरारेर्भूपपुत्री नमितवदना ग्लानतामागतेव ॥ स्वैरं स्वैरं शशधरकलांच्यो ममूर्द्धी धिरू न्मुद्दाम
श्रीर्द्युततरमहोपंकजानां वनीव ॥ ५२ ॥ तदनु सर्वे वंधुवर्गाः सोल्लासं कन्याकुमारौ पाणि॰ गृहा राम॰
यद्गृहं प्रतिनयंति स्म ॥ ॐ ॥ द्वैताद्वैतमतादिनिर्णयविधिप्रौढद्बुद्धिः स्रुतो भट्टाचार्यशता १९

35

म हा चार्यु २

वधानइतियोगौडोद्भवोभूत्कविः॥ आबाल्यंविद्ययातदात्मजश्चिरंजीवेनयानिर्मितास्वंपूर्माधवाग्नि
कानलजितोच्छ्वासस्तृतीयोगतः॥०॥ इतिश्रीचिरंजीवकृतमाधवचंपूस्तृतीयोच्छ्वासः॥ ॥ ॥
श्रीः॥ अथविधिवत्परिणीयवनितांनिजराजधानीप्रतिनयंतंकाननांतरेशिबिरमध्यमध्यासीनंश्रीमं
तंमाधवंप्रतिकथयंतिस्ममंत्रिणः॥ प्रभो॥ अस्माकंतावत्॥ अधिकदारुणाकर्म्मणिसादरानंनिवसं
तिकतीहनिशाचराः॥ इतिचिरंवसतिर्विपिनांतरेबहुविषादकरीहृदयांतरे॥१॥ अत्रांतरेरक्षोदूतो
वरोधयतोदौवारिकान्प्रतिसाटोपंनिजगदे॥ रेरेक्षुद्रस्वभावाः प्रकृतिहतधियः प्राणिरंकाः समं
तात्किंवःश्रणानुकंपाहृदयमपिसमुद्भूतंभतेनैवनैव॥ त्रैलोक्यक्षोभदीक्षाजनिचरपतेर्दे
रिसंहारहेतोर्दूत्येनाभ्यागतस्यप्रबलभुजयुजोयत्कृतोमेवरोधः॥२॥ तदनुप्रविश्यदौवारि

म०चं.

१० वा आवेदयति स्म ॥ देव ॥ कश्चिदखर्वगर्वशाली रक्षोहतोऽस्माभिः कथमपि विनिवारितो द्वारमध्य
मध्यास्ते ॥ ततो बलभद्रनिदेशात् दौवारिकैः प्रवेशितो रक्षोहतः कथयति स्म श्रीमन्मधवमधि॥ कन्या
कापि मुकुंदसेनरचयंते यांता जगन्मोहिनीत्याकर्ण्य मुहुः स्वधीरमनसा चिन्नांतरे रक्षिता ॥ अज्ञा
त्वैव विशेषमित्यमधुना सियं त्वयोद्वाहितास्तुलेति प्रत्ययेन राक्षसपतिर्बालामिमां याचते ॥ अ॥
अथ बलदेवस्तत्संपूर्णन्निषन्नमवदत् अरेरे मूढ कस्यत्वं यमपुरप्रयाणोत्सुकस्य हतोऽसि यदेवं प्र
लपसि ॥ हतः ॥ किं नो न जानाति भवान् ॥ तथाहि ॥ आसीत्कोपि त्रिभुवनशिरो जाग्रदुग्रप्रभावः
क्रव्यादानामधिपतिरिति ख्यातः कृत्रावणाख्यः ॥ तस्यैवायं प्रथमदुहितुः प्राणवत्सप्रीतिपात्रं राम०
पुत्रो रक्षःकुलपरिकरानंदसंदोहहेतुः ॥ ४ ॥ ततः ॥ सस्मितं निजगदे जगदेकविभुः ॥ अहो निज १०

37

शाकुनप्रकृत्याणांचेतोहृष्टैःपौरुषमितिलोकः॥ तदाधिगच्छेत्सकलोपिपूजांकोनाम नङ्गलकुले॥
प्रसूतः॥५॥ तदनुरक्षोहूतःसकोपमुवाच॥ प्रज्वलतिसतियस्मिन्कौतुकेनापिभूमौ भवतिसुरसमूहा
जोव्याकुलःसुंदरीभिः॥ दश■शतशतरक्षोनायकानामधीशो भवतिनहिगरीयान्सस्वतःकिंव
लीयान्॥६॥ अथकोपकलितांतःकरणःकुवलयाक्षोनिजगदे॥ अरेरक्षःकिंत्वमस्युग्रीवलदेवस्या
पिपुरतोन्यस्यवलंवर्णयसि॥ सत्याहि॥ एतस्मिन्सुमालासुधेरणाभुवोमूर्द्धानमारोहतिप्रोद्यद्भास्वरमं
डलोदिनमणिःखद्योतयोतायते॥ शाकुःप्लवगकातरेक्षणाग■गौरस्यास्यमालोकयं धावन्मूर्च्छति
संगरान्नवपानैःकोरंपतंगाद्दाति॥७॥ ततोरक्षोहूतःसस्मितमूचे॥ आस्तांतावदिदंस्वस्वरूपशा१
स्त्रिष्ठकाशीकांक थांकथयितुंकःकःशक्नोतिंनवहति॥ तथापियुष्माकंकिंचिद्वृत्तंकथयामि

प्र४

२१ ॥प्राणोऽस्ति यदि स्पृहा पठ्यते स्वीयै स्तनदावं धुभिर्निःशंकं प्रणिपत्य तावदधुना वालामि मामर्पय॥ याव
च्छत्रुसमूहघातनविधावत्यंतमव्याहतामर्दायै वगदांकठोरहृदसौ नायाति रक्षःपतिः॥ ८॥ ततः क्रुद्धो व
लभद्रस्तं वहिः कर्त्तुं निदेशवाहानादिदेश॥ अथ धृष्टे हूतः॥ अस्माकं त्ववधीरणा यदि कृता किं पात
मेतावता को वा कोऽयागतः प्रकाशयति न स्वीयं भुलं जनः॥ किं त्वेकं रणभूमिमागतवति क्रुद्धे निशा
चारिणामीश्वरः सकलं भविष्यति वलं यत्कं फलं चाखिलं॥ ९॥ इत्युदीर्य प्रस्थाय च भुवनभीषणा
मावेदयामास वृत्तांतमखिलं॥ अथ कोपाधितो भुवनभीषणः स्वानुजं ज्वालावदनमादिदेश मान
व भटान्निहत्य तामानयितुं॥ अथ गाढांधकारसमाकारधाराधरपरंपरामिव सौदामिनीसाहस्रीमि राम०
वविललज्जिह्वातती सुदृढंतीं विशिखधोरणीं वर्षंतीं सविधमुपगतां रजनीचरचमूमालोक्य वलभ २१

धारा १

च ३

डू:॥ प्रोद्दामैर्वीरनादैः सविधमुपगतां त्रासयन्राक्षसें [illegible] द्रानुसम्पद्वीपयुग्मांजलनिधिसहितांकंप
यं स्तूर्णमुर्वीं॥ कोपाद्विगात्रं समंतात्स्फुरदुरुमुशलं पाणिमध्ये निधाय प्रोत्सिंही खड्गकांक्षी रजनि
चरंभूसंमुखेनिः पपात॥१०॥ तदनु॥ प्रायः सर्वेपि त्रस्तभुजगपति पुरं त्रासभाजः प्रविष्टास्त्य
क्त्वाशस्त्रास्त्रसंघं सचकितमपरे प्राप्नवंतो दिगंतं॥ केचित्यादाभिघातान्मुशलनिहतितः केर
पिमुष्टिप्रहारैर्मुक्तप्राणात्लुठं तोरणाग्रं विरजनीचारिवीराबभूवुः॥११॥ एतदालोक्य कुपितो व्या
ल दशनः॥ विपक्षघाताहितपक्षपातो विदोर्पक्षः पतिरुग्रमूर्त्तिं दृष्ट्वा पुनस्तां गगने स्फुरंतीं ह
लायुधो निःफलतामनैषीत्॥१२॥ अथो पातालधाने भूरस्यानिरोधाद्रूदाघातमासाद्य शोषावता
रः॥ रुषा वीरनादं विधाय प्रबलं सिंहलाग्रे ग्रातं प्रापयामास मृत्युं॥१३॥ अथैव मनुजस्य मप

२३

40

गम्य१

रणपराक्रान्नामर्षिकोपकुलकलितांतकरणः स्खलच्चिकुरनिकरस्फुलदधरपुटः करकलितकृ
पाणी मुहुर्नृपगृहद्वारमभ्युपेत्य रथमारोह ति स्म राक्षसाधिराजः॥ किंचानेन संदष्टोष्ठपु
टः स्वस्वायुधं नर्तयंतः प्रलयकालोदितधाराधराडंबरगर्जितः कोटिशो यातुधा नाः समंतश्च
लंति स्म अत्रांतरे विमानमध्यमध्यासीनाः सुरनायकाः कौतूहलमालोकितुं स[illegible]मुप
स्थिताः॥ तत्र कश्चिद्वैमानिकः पप्रच्छ कंचिदभिज्ञं॥ सखे कथय कस्यवा॥ अनेकमणिकां
तिभिर्द्युमणिकोटिबिंबद्युतिः शिलीमुखमुखायुधैरधिकयांतश्रीभो रथः॥ सभेतियाँ ननः पुर
पवनवन्महानुन्नतः पतत्रिपतिचिह्नितध्वजविचित्रितो रथः॥१५॥ अपरंतन्नरयतिस्मा
न पश्यसि किमग्रतो यदुपतिः स्वयं संस्थितो रथोपरि गदाधनुर्विशिखशंखचक्रायुधः॥ अ

हुड़ ३ पृनू संगरे ३

नर्घ्यमुकुटद्युतिप्रकरहृन्निरीक्ष्याननो निशाचरचमूचयप्रहितशोणकोणेक्षणः ॥१५॥ इतस्ताव
त्पूर्वतः ॥ कृतांतरसनोपमां भुजगराजपत्नीसमां स्वपाणितलसंपुटे परिलसत्कृपाणीलतां ॥ रू
धारुणादृष्ट्वा [illegible] मुहुरीक्ष [illegible] रथेन समुपस्थितो भुवनभीषणो दृश्यतां ॥१६॥ अथ म
हीतलादुत्थितं धूलीपटलमालोक्य ॥ विहायसि वसुंधरा किमियमेति नेति ध्रुवं च भूभरवशादधो
गमनमेव संभावितं ॥ नवा[illegible]पिंजलदावली किंचिदुपैति भूमीतलात् किमेतदिति देवता[illegible] कर ग
भूदति व्याकुलं ॥१७॥ कश्चित्पुनर्गगनविनिवासी ॥ प्रायोनीकभरेण भुग्नशिरसो व्याशीविषा
धीशितुः प्रो[illegible]श्चु सानि[illegible] लघूर्णितावसुमतीयो भेदमारोहति ॥ किंवायापरं परासमुदितक्रोधा
नलादुत्थितो धूमोयं करिकर्णतालपवनोद्धूतो वियद्गाहते ॥१८॥ इत्यतर्कयत ॥ कश्चिदपरः पु

लि ४

मा॰ चं.

६२

१३ नः ॥ सैन्याभ्यामिह वाजिनां खुरपुटाघातैर्मुहुः प्रार्थिता तन्मत्तद्विपकर्णतालनिवहैरालभ्य यात्रो-
त्सवं ॥ कन्दुकर्मविवेकहेतयापड्ढाध्वरे भास्करे धूलीधोरणिरुन्नतेयमधिकं व्योमांतरे धावति
॥१९॥ इति कृतपरिशीलनमतर्कयत् ॥ आदावेव गजेन्द्रमौलिविलसद्दंडा पताकावली पश्चा-
द्वारणराजधोरणिरतिप्रोद्दामयोधाञ्चि-ता ॥ उद्दंडध्वजलांछिता रथघनीभूता रथ्यानां तती-
न५ र्यस्तुरगावली विजयते योधैः समं सर्वतः ॥२०॥ विलोकयतद्दोन्नतापुति दिक्षु पताकावली
मुहुर्यदवकं पतेगगनमौलिमालंविता ॥ अवैमितद्रुपाश्रितान् विपद्रुपेतवृंदारकान् यतो द्रुत-
रजोभरानपनयत्यसौ सर्वतः ॥२१॥ योधैरेव वधश्रीकृताः कथमपि प्रोद्दामरोषांधिता गाढध्वांत- राम॰
धराधराइव रणाक्षौणीसमालंविताः ॥ ईषन्मीलितघूर्णितं प्रतिदिशं प्रक्षिप्तनेत्रापावो भेदां २४

43

दोसितमौलयो मदजलैराभांतिदंतावलाः ॥ १२ ॥ इयं रथपरंपरा गगनमौलिचुंबिध्वजैरतीवसुषुमा
वतीकन कन्नूडया भास्वती ॥ हयैरधिकमुत्कुनैर्विविधभूषणाभूषितै रणांगनमितस्ततः पवनवेगि
नीगाहते ॥ १३ ॥ आरूढक्षितिपालभालविगलत्स्वेदांबुसेकोद्धता भेरीभांकृति चापटंकृतिचम
त्कारोल्लसन्मानसा क्षुभ्यत्क्षोणितलं स्फुरत्तडुस्पुटं चंचच्चलत्केशरं मदभ्रांतविलोचनं प्लुति दि
शं नृत्यति वाजिव्रजाः ॥ १४ ॥ करवाल [redacted] करालमूर्तयो विशिखैः केचन भीममूर्तयः ॥ विचरं
ति मुदा पदातयः समरांगनमुद्धतायुधाः ॥ १५ ॥ इतिसेनानिवेशाः कौतूहलं वैमानिकावर्णयं
ति स्म ॥ केचिद्रुदाः केपि सचापबाणानन्ये कृपाणीरपरे च शूलं ॥ धनूंषि मन्ये मुशलं परे च
प्रोत्तानहस्ताः परिनर्त्तयंतः ॥ १६ ॥ कृशानिनानीतपयोधरार्न्न नक्तंचराः गंधर्वसमेताः ॥ तेषु

मा १

रा. च.

२४ स्फुरंत्यस्थूललोलजिह्वा। मज्जंति विद्युच्छ्रुतकांतिमुच्चैः॥२३॥ युग्मकं॥ अथ निशाचरसैनिर
केषु॥ दंतप्रहारैस्तु करप्रहारैः क्रव्यादवीरांश्च [illegible] विनिपातयंतः॥ मत्तद्विपा रोषभरोपचि
न्नाः सेनाटवीं व्याकुलतां नयंति॥२८॥ सरोषयुद्धांगनधावमानमत्तद्विपानामधिकोत्सुकानां॥ पा
दाभिघाताभिहताः पतंति रथ्याश्च योधाश्च तुरंगमाश्च॥२९॥ रंभातरूंस्तुंडतवान्पुराप्यघातय
द्वारणायूथनाथाः॥ संग्रामभूमौ विनिपातयंति रथ्यांश्च योधांश्च तुरंगमांश्च॥३०॥ अर्द्धेंदुतुल्यैः
फलिभिः शिरांसि वीराः शरीराद्रजनीचराणां॥ भूमीरुहाणां शिरसः फलानि झंझानिलो व
पातयंति॥३१॥ कु[illegible]ाभिघातादति रोषभाजः प्रकीर्णनक्तंचरसैनिकेषु॥ हरेर्भटानां हरयः रामः
पुरस्ता[illegible]वेनत्र्यूर्णा हरिवत्पतंति॥३२॥ रणांगने घूर्णद्यातुधानावपादांतकृत्तानयमप्रकृत्ताः २४
त्रै१

वां३३

45

न्॥ चंचत्कृपाणीलतिकाभिराभिस्तानश्ववारा विनिपातयंति॥ ३३॥ निशाचरैर्द्विः कवलीकृताङ्गकाले
वराः केचन वीरधीराः॥ हस्ताग्रसंस्थैरसिभिर्विदार्य वक्त्राणि तानेव निपातयंति॥ ३४॥ केचिद्भयघ्नो
दृढयातुधानैर्धृत्वा कराभ्यां कवलीकृतांगाः॥ विदार्य्यतेषां जठराणि खड्गैः कृतल्लुत्य पुङ्गो गगनमाश्रुवंति
॥ ३५॥ अपि च॥ रथांश्च योधांश्च तुरंगमांश्च निःक्षिप्य वक्त्रे सुभटं गजांश्च॥ दंष्ट्राभिरस्राभिरतीवघो
राभिर्निशाचराः केचन चर्वयंति॥ ३६॥ वीरान्प्रवरान्केचन यातुधानाः करप्रहारेर्णानिपातयंति
अन्यान्भटानन्यनिशाचरेंद्रा व्योमांतरे कंदुकवत्क्षिपंति॥ ३७॥ केचिन्मदोन्मत्तगजेंद्रदृढसध
वानिशाचारिकुलावतंशाः॥ संग्रामभूमौ नरवीरसेनांभेनामतीवाकुलतां नयंति॥ ३८॥ केचि
द्रुहीनाम हिषस्वरूपमुक्तीवमाघास्तु विलोचनानि॥ क्षिपंति धावंति विदारयंति वीरान्विषा

मा. चं.

परे ४

२५ यौर्गगनं स्पृशद्भिः ॥ तूर्णं ॥ स्फुरगेंद्ररूपैर्न्नचके पिरक्षः कुलावतंसाः खरवैर्नखाग्रैः ॥ विदारयंतीत
खीरसेनामतंगजानाकुलं । तोन पतंति ॥ ४० ॥ इतिसमरभूमिकौतूहलं प्रदर्शयंति स्मवैमानिका ॥ ॥
अथसमरमूर्द्धनिवलभद्रे परिक्रीडति सति ॥ अवापुरति मूर्छिते समरमूर्द्धि केचित्सुनर्लुठंति पति
ता खु विश्व सनजीविनः केचन ॥ कृतांतनगरं पलभुजः पुरः प्रस्थिताः परैः पुनरुपाश्रितं न तु दि
गंतमंतर्भिया ॥ ४१ ॥ अथ रथेनागतो भुवनभीषणः कथयति स्म साटोपं ॥ रेरे चेतसि मानवाः का
यमपि त्रासं हथा मा कथा पुष्मास्तु प्रहिर्णोतिशस्त्रमधिकं कुद्धोपि नायं जनः ॥ विश्रामं कुरुरो
हिणेय भुवनप्रख्यातवीर्यौ क्रैरेहेला शिक्षितकं सकालियमहावीरैस्मिन्वृद्ध स्पृहः ॥ ४२ ॥ पुरोग
रुड ध्वजं वीक्ष्यतं प्रति ॥ कंसारातिरितित्वमेव भुवने सर्वैर्जनैर्गीयसे बाल्ये कौतुकिनात्वया सुर रामं २५

न २

47

वन्य२ सा२

यथा३

रियोगोवर्द्धनोप्युद्धृतः॥अन्यलब्धचरितप्ररोहकथनेशक्तोनकश्चिज्जनःपुरापैरेवतद्दृग्लोचनपथंयातोस्मिनःसर्व
था॥४३॥इत्युक्तेस्मिन्नूकथयतितत्सारथिः॥प्रभो॥अमुनासुरहरेणसंग्रामविधौकिमितिनरवयस्मिमायां
यंत्रणेननिर्जितःस्यात्॥अथोत्तरयतिस्मरात्तसेंद्रः॥किमीहशमपिवीरंपुरुषमालभ्यमायायुद्धकर्त्तव्यम
स्माभिः॥इत्युदीर्य्यधनुषिविशिखमारोप्यकर्णांतमाकृष्यचतत्याजमाधवंलक्ष्यीकृत्य॥अथ॥मुमोचयुगप
द्वीरोसुरारिर्विशिखद्वयं॥विच्छेदैकःशरंतस्यपतताकामपरःपुनः॥४४॥ततः॥मुमोचयुगपद्बाणदशकं
रासमेश्वरः॥चतुर्भिश्चतुरोवाहान्षड्भिर्विव्याधमाधवं॥४५॥अथयंफलिनंश्रीमान्तत्याजमधुसू
दनः॥तस्योरःआघस्तप्राणैर्निश्चक्रामकलेवरात्॥४६॥अथभुवनभीषणप्रियतमाचंपकोरिकानिष्क्र
म्यातःपुरान्निजप्राणनाथरणभुविशयानमालोक्यविलपतिस्मसवाष्पगद्गदं॥४७॥अंनेगाड्डतमुत्तिष

व२

१ प्रियंजीवनजीवनं धु ═ १

48

ना॰ चं॰

३ अयिजीवितपमेरो ३ परो भवता

२६ महीतलादितः॥ किमुभूशयनेदुनोति नोतनुरेषा शद्दुले सदास्थिता॥४८॥ याधुरामलयजातचर्च्चितापद्मके
तकरजोभिरर्च्चिता॥ सापिहन्त तव वक्षसि धूसरा साप्रतन्तु गतिमृतलेतनुः॥४९॥ अप्सरोभिरथ किन्न
रीगणैः प्रार्थिता तव पुराहि यातनुः॥ सोपि संप्रति विधेर्विधानतो रथ्यवाय सशिवाभिरिष्यते॥५०॥ मी
नवीक्ष्यते॥ पद्मपेत्य भवान्नूस्थितोगतं दिवमेकाकितया निजेश्वरं॥५१॥ ततो धैर्य्यमवलंब्य माधवं प्राण
मंजी चंपककोरिकामालोक्य ज्वलयान्तः कथयति स्म॥ इयमियं प्रियशोकसमाकुला भुवनभीषणजी
वनवल्लभा॥ यदुपते त्वयि चंपककोरिका वितनुते प्रणतिं नतमौलिना॥५२॥ द्वैताद्वैतमतादिनिर्णय
विधिप्रोद्बुद्धबुद्धिः श्रुतो महाचार्य्यशतावधान इति यो गौडोद्भवो भूकविः॥ आवाल्पविदुषातदाजेचिरं राम
जीवेन या निर्मिता चंपूमाधवचर्णिकात्र समभूत्तुर्य्याय सुच्छ्वासकः॥ इति श्री चिरंजीवकृत माधवचंपूच २६

त्म २
१ महाचार्य्य १

[illegible]

49

तुर्योल्लासः ॥ श्रीः ॥ अथ शयनमंदिरसन्निधौ वंदीजनाः प्रातर्वर्णयंति स्म ॥ तथाहि ॥ नभसि विरलतारा मौक्तिकानीव भांति स्फुटतरमयमस्तक्ष्माधरं चुंबतींदुः ॥ रविरुदयधरित्रीधारिमूर्द्धानमेतुं हृदयमधिनितांतोल्लासमंगीकरोति ॥ २ ॥ किंच ॥ करनखरविदीर्णध्वांतकुंभींद्रकुंभात्विह नकैर्निमिषेणाहि मसुक्ताप्ररोहः ॥ अयमुदयधरित्रीधारिमूर्द्धाधिरूढो नयनपथमुपेतो भानुमल्केशरींद्रः ॥ ३ ॥ अपि च ॥ चंद्रकांतगलदंबुनानाहा चकोरनयने समाश्रिते ॥ कोकलोकहृदयानलः पुनः सूर्यकांतमणिमाश्रयत्यहो ॥ ३ ॥ ततो निजराजधानीमागतः कथमपि कल्पसहस्रवत्तुर्यं यामं निनाय ॥ अथ कुवलयाश्वः सविकाशं कथयति स्म ॥ कोकानकुलसंघकोरतरुणीविकल्पमुन्मूलयन्नंभोजानि निमीलयन्कुमुदिनीरुन्मीलयन्सर्वतः ॥ पाथोनाकुलतां नयन्नकुलवधूचेतः समुल्लासयन्नस्तं याति दिवापतिः समुदयं यात्येष दोषापतिः ॥ ५ ॥ अस्तोदयाव

५४

50

मा॰चं॰

२७

लंवि १

लविरवींदुविंबद्वयाजातत्क्षणंश्रवणयोर्निहितारविंदा॥ताराच्छलेनकुसुमानिसुखतुक्षिपंतीसंध्येयमागतव
ती प्रमदेवकाचित॥५॥व्योमपात्रमधिचेकपाणिनाविस्फुरत्कुसुमानिबिभ्रती॥अन्यपाणिक[illegible]लि
तेंदुदर्पणाकामिनीवरजनीयमागता॥६॥तदनुप्रविष्टशयनीयमंदिरंमाधवेकथमपिकलावती॥
परिजनवनिताभिर्वोधितासाचिरेणरचितसुभगवेषाताभिरेवप्रकामं॥नमितवदनपद्मालज्जमाना
समंता त्पतिसविधमनुप्रेत्यप्रस्थितामंदमंदं॥७॥केलिवेश्मविनिवेशनोद्यमेसज्जयोर्विधिनिषेधहेतवे
द्वंद्वसंगरमनंगलज्जयोर्द्वाररभित्तिमवलंबितेस्तते॥८॥तज्जयात्तदनुपुष्पधन्वनाकेलिमंदिरमियंप्रवेशि
ता॥सन्निवेश्यदयितंहृदंतरेततत्क्षणात्समपदिन्नूतनावधूः॥९॥ततः॥मंदमाकलितकंकणक्वणंच
चलेनवसनांचलेनसा॥तत्रदीपकलिकाभ्रमान्मुहुश्चेष्टतेमणिशिखाविलोपने॥१०॥दरकंठनि

वे१
राम
२७

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M-1574
Dist. Nagpur

तांगमागताविमुखीभूयततःकृशोदरी ॥ स्वपितिस्मनिमीलितेक्षणातनुमाच्छाद्यनिजेनवाससा ॥ २२ ॥ तत
ः ॥ सभयंदरचालितांगुलीवदनाच्छादनचालनेन सा ॥ शयितादयिताननंमुदाक्षणमुन्मीलितलोचने
क्षते ॥ २३ ॥ अथनिद्राव्याजमपनीय ॥ मंदमंदमपसारितेनसप्रेमधीरणिज[illegible]डिनपाणिना ॥ साद
रंसभयमल्पकंपितंप्रेयसीस्पृशतिमाधवःस्तुरा ॥ २४ ॥ अथैवंविविधकेलिकौतूहलैःक्रियतोवासरा
न्गमयित्वानारदवचसाद्वारकांप्रतिप्रचलितः ॥ ततः ॥ यामीत्युक्तेकथमपिसकृत्प्राणनाथेनिशी
थेबालाम्लानास्रगिवकलिताभानुभिर्भानवीयैः ॥ आनम्रास्यकरकिशलयन्यस्ततांबूलगुच्छाचित्रारू
ढाकृतिरिवपरंभित्तिमालेव्यतस्था ॥ २५ ॥ ततःकामंप्रतिकथयतिस्मनिशीथेकलावती ॥ अपराध
परीवादेतनुदहसिचेद्दह ॥ मनोभवमनो दाहेलज्जतेनकथंभवान् ॥ २६ ॥ वृथाभजसिदीनतांकि

मनयाफलंसिद्ध्यतिप्रियस्तुभवतींविनाविरत्तरंभवेन्नास्थिरः॥इत्युक्तेसखीजनेउत्तरयतिस्मसा॥विदू
२८ कङ्कुलजाकिनीमनुभवैकवेद्यामिमामहोविरहवेदनांसखिनवे सिमौनंभज॥२७॥ततोदिनांतरेदे
वादागतं [redacted] नारदप्रेरितंकपटहंसमालोक्यहरीकुर्वंतीकांचित्सखींप्रतिकिंचिद्
धूतमौलि कथयतिस्मकलावतीसखि॥किमितिकिमितिदूरादागतंखिन्[illegible]नंकमलवननिषण्णं
हंतरूरीकरोषि॥ममहृदि [redacted] परितापंचेल्लकरोत्येषकुप्याद्धटयतिहिविधाताडुःखि
नांदुःखहेतून्॥२८॥इत्युदीरितंमाकर्ण्यसत्वरंकलावतीसुविधमभ्युपेत्यकथयतिस्महंसः॥क
कथयमयिसमंतातकथ्यमेतद्वेत्स्वेदहमतिपरिखिन्नोवीक्ष्यतेखेदसुयंकिमितिकिमितिकांतेहं राम २८
जतेमूर्तिरेषात्वहिनसममयाखिद्यत्यग्निनीवविभाति॥२९॥इत्याकर्ण्यविस्मिताकलावत्युत्तरयति

53

ग्र३

स्म॥ अये पंत्ती द्वा मध्येसिंधोर्जयति नगरीकांचनीद्वारिकाख्या [illegible] तस्यामास्तेनवजलधरश्यामलाकापि
मूर्त्तिः॥ तस्यामेवप्रकृतिसरलंचित्तमेतन्निमग्नंतस्याएवप्रबलविरहज्वालयाम्नूहशेयं॥ २०॥ इत्याकर्ण्यभ
वत्तुतावत्नवाहमपनयामिदुःखमेतदित्युदीर्यप्रचलितंहंसंतूर्णमपवाय्यकथयतिस्मकलावतीहंसोर
न्यस्तत्स्तवशिरसिनस्थेयमेवेतिसत्यंमासंव्याप्यकचिदपिमयाप्रेयसीत्वांविहाय॥ एतत्किन्नस्मरसिसुमतेप्र
र्वनिर्वंधवीथीसंवादोयंविरलसमयेमाधवेवेदनीयः॥ २१॥ अपिच। भूयोभूयःकुसुमधनुषाप्रार्थितेनापिपून
त्यक्तैवाहंतवविरहजंवीक्ष्यदैन्यंदयातः॥ अद्यस्रोवासुरहरममप्रार्थनासम्मतेनध्यायंतीलुञ्छरणन लिन
तेननीयेयमेन॥ २२॥ विरशोकपरिम्लानाप्राणान्नत्यजाम्यहं॥ त्यजंतिनैवमांप्राणाःपुनस्त्वदर्शनाशया॥ २३॥ वि
योगदहनज्वालावलीवेष्टितजीवितात्॥ यमदूतःपराभूतानस्पृशतिकलेवरं॥ २४॥ इतोपिमहतीतत्रपातनाउ

ग२

द्वमी ४

पमेवते॥ इतीव कलयन्नकालः कुरुते कालयापनं॥२५॥ एतस्या हृदयेहंतकोतेमासुषितिष्ठति॥ कथमेषासमा
नेया कृतांतेनेतिचिंत्यते॥२६॥ इत्यपावेद्गनीयं॥ इतितयाविसृष्टोहंसः पाथोधिकूलेवतीर्य पाथोनिधिंव
र्णयतिस्म॥ सुरःपाथोनाथः स्तुरमुषितसंपल्परिकरः स्वसंपत्प्राचुर्य्यंकलयितुमिवोद्दाममहिमः॥ अधो
च स्रोदंचद्विपुलतरकल्लोलनिवहैर्नितरांवोढ्रीवःफणिविबुधल[illegible] कलयति॥२७॥ किंवाडदंच [illegible]कल्लो
लैर्निजतनुजवात्सल्यवशगः करोतिप्रारंभंसुरसुरसुपेतुंजलनिधिः॥ इदानीमेवास्मिन्जगतिमयि
धीरेवपलतायरीवादोभावीद्रुतमितिपराहंतिमयते॥२८॥ किंवा॥ उदंचत्कल्लोलैस्त्रिदशपतिसुहृद्यपवि
नप्रीपुरःस्वीयामिवप्रपयातितनुनिःक्रायविधौअधोंवल्कल्लोलैर्भयतरलमाश्वासितमिहप्रपन्नंमैनाकंपुन
रयमथोयातिजलधिः॥२९॥ ततःप्रविश्यपद्मारिकीश्रीमोर्धवांतिकमेकांतेकलावतीकथितवृत्तांतंश्री

मा १

म४

कथयित्वा पुनः कथयामास ॥ प्रमो ॥ नासाग्रन्यस्तदृष्टेः स्वविषयविकलीभूतवाह्येंद्रियायाः किंचित्
किंचिद्धत्याः पुलकमपि तनौ भित्तिमालंवितायाः ॥ कालिंदीकूलकुंजे निरवधि भवतश्चेष्टितं यद्यदासीदंत
स्तत्तत्स्मरंत्याः क्षणमिव दिवसा यांति तस्याः कदाचित् ॥ ४० ॥ करकमलगतं कदाचिदस्या दिवसविधू
पमानमंदधत्याः ॥ अविरलगलदश्रुलोचनायाः क्षणमपि कल्पशतायतेपि दैर्घ्यं ॥ ४१ ॥ कपोले पां
डुत्वं किमपि जडधारां नयनयोस्तनौ कार्श्यं दैन्यं वचसि हृदि दावानलशिखां ॥ अवज्ञां पुष्पेषु प्रकृ
तिषु विपर्यासमधुना किमन्यद्वैराग्यं सकलविषयेष्वाकलयते ॥ ४२ ॥ क्षणं मूर्छामेति भ्रमति प
रितोथ क्षणमपि क्षणं यांप्येति स्तंभं निरवधि भवद्ध्यानरसिका ॥ क्षणं स्वप्नेवाजातवस्तु भगयोगं चल
भंते तस्यां तेजः शंभोर्नयनजमथ ध्यायति यमं ॥ ४३ ॥ संध्यां कौं ततश्च पगतांहं तराचिं कृपाणीं चंद्र

शं१

मा॰चं॰

३० च क्रैविरहविधुरातारकायंक्ति सुप्तां॥ तूणीरांतर्गतशरततीमुज्वलत्पुंखभागं सन्नद्धास्त्रं कलयति पुन
र्मन्मथस्त्वेरा क्षसेंद्रं॥४४॥ आद्यः कोपस्तदनु मदनस्तद्वियोगस्त [redacted] तीयः शांत्यै दूतीवचन
सपरः पं चमः शीतभानुः॥ इत्थं बाला निरवधि परं त्वां फलं प्रार्थयंती हाहा पंचज्वलनमधुना से
वते योगिनीव॥४५॥ साकदाचित्सखीं प्रति इत्यकथयत॥ तथाहि॥ असौ विरहभूरुहः प्रतिदि
नेनवं पल्लवं विभर्त्ति नयनांबुभिः सकलदिक्षु सिक्तो मया॥ अये सखि निरंतरं वदनमुद्रणा
गोपितस्तदीयगुणो मंडलस्मरणधूपसंधूपितः॥४६॥ भस्मीभूतः कुसुमविशिखः शंभुनेत्रा
ग्निनाभूज्ज्वालादायी तदनु मनसि प्राप्तजन्मा बभूव॥ भूयस्तस्मिन् विरहदहनैर्दाहितोस्माभिरिक्षे रामं०
कुत्रोत्पन्नो व्यथयति पुनर्मामसौ नच्छिविद्मः॥४७॥ वसंते तु॥ न यामि परितः क्वचित्सह चरिक्ष ४०

57

मस्वक्षयांविकाशितनखावलिर्नवपलाशपुष्पच्छलात्॥विदारितवियोगिनीहृदयमत्तदंतावलोयतोम
दनकेसरीनिखिलकाननंगाहते॥३८॥अपिच॥वदंतिकिमुसांप्रतंपिकमिषादिमाःसर्वतोममाद्यय
महृतिका।यमपुरप्रयाणोत्सवं।किमन्यदधिकंपुनर्मलयमारुतोजीवितंविदार्य्यहृदयांतरंसखियदी
तुमभ्यागतः॥३९॥ग्रीष्मेतु॥रात्रिर्मेदिवसायतेहिमरुचिश्चंडांसुलक्ष्मायतेतारापंक्तिरपिप्रदीप्त
वडवावह्निस्फुलिंगायते।धीरोदक्षिणमारुतोपिदहनज्वालावलीढायतेहाहाचंदनबिंदुरप्युज्ज
लवत्संचारिरंगायते॥४०॥वर्षास्तुपुनः॥मेघाएतेगगनमधितंभानुमंतंपिधंतोपयष्येतेरवनि
मग्नैःसर्वतःप्लावयंति॥मंदंमंदंमलयपवनःसेवतेसौतथापिघायीयस्याःसखिममतनोतापप
वोज्जिहीते॥४१॥किंच॥निपातयतिवासवेवलिनि षूदनायायानिस्सृतोरिपुनिषूदनंमर

रा॰चं॰

३१ मवधाय विद्युच्छजातम्॥ दधात्यसिलतां करे जलदवारिधारामिषात् किरत्यविरतं प्रिये विषमसायकः
सायकान्॥ ४२॥ शरदि पुनः॥ एवमेव हि सदानुभूयते सुद्धसायकमहो मनोभुवः॥ मुंच मानसरसी
षु गम्यते तास्तु केवलविषाक्तसायकाः॥ ४३॥ अंबरं सखि स एव वाडवो यामिनीपतिमिषेण गाह
ते॥ एष वा प्रकृतितो हिताद्दशः कालकूटबडवा[illegible]ग्निसोदरः॥ ४४॥ प्रभो किमन्यद्ब्रवीमि॥
तथाहि॥ मंदं मंदं प्रियपरिजनैर्वीजिता पद्मपत्रैर्वारं वारं मुकुलितमुखी चंदनासिक्तदेहा॥ अंत
र्ज्वालो निरवधि वहिः स्वेदविंदून्विधत्ते हेमंतेपि प्रविशति मुहुर्वारिपूरं कृशांगी॥ ४५॥ अपि
च॥ आलीचालितपद्मिनीदलचलत्सर्वांगमंगीकृतस्वर्गालिंगनमर्मरीकृतनवांभोजालिशय्या राम॰
विरामम्॥ चैतन्यं कथमप्युपेत्यशनकैरुन्मीलयन्नेत्रांचलं वाताकेवलमेव शून्यहृदया शून्यं जग ३१

त्यपूपति ॥४६॥ कदाचित्तु नः ॥ आयातस्ते पतिरिति वचस्तूर्णमाकर्ण्य तन्वी निर्गच्छंतीघ्रायनभवु
नादंगनेन्यं निरीक्ष्य ॥ दैवेनैव स्फुटतरमहं वंचितास्मीत्युदीर्य त्रस्नातस्थौ चकितमनसा देहली पुत्तली
व ॥४७॥ कदाचित्सखी प्रतिकष्टपृत्यपि ॥ तथा च ॥ उन्नम्रो हं तव मुखसुधाशीकरैः शीतलः स्यामि
त्युक्तैव स्मितविकसितेनाननं भोरुहेण ॥ कृत्वांकेमामिह हि शयने सन्निपन्नः स देवाद घस्वप्नेन
वजलधरश्यामलो नो कि भूयः ॥४८॥ इति सकलवृत्तांतमाकर्ण्य तूर्णमहमागत एवेत्युदीर्य श्री
मन्माधवो वि ससर्ज हंसं ॥ तदनु ॥ उन्निद्रव्रतदीक्षितेन भ मयात्यक्ताः समस्ताः क्रियालज्जा
यै परमर्पिताः प्रतिपदं तौ पांजलिर्दूरतः ॥ व्यामुग्धेन वनेवने ततइतो भ्रांतं मुहुर्यत्कृते हा धि
क्सा पिकलावती गुणावती दैवेन विस्मारिता ॥४९॥ यामासाद्यसुरासुराणां कृतिनः सत्कीर्त्तिसि

60

मा.चं.

३२ यादिनीभूरिचिरेमपरंपरापरिचितिश्रोद्धुद्भुचिन्नोत्सवैः॥ सानंदंक्षणवद्दिनानि दिनवत्संवत्सरानिर्
र्युस्त्वकान्तामपिसंप्रतिप्रतिदिनंदैवादिहस्थीयते॥५०॥ इतिचिंतयन्नपिनियतं॥ नौवैकल्यंप्रक
टयतिनौवैमनस्यंविधत्तेनैवोच्छ्वासंभजतिजडतांनापिकेलीविधाने॥ पार्श्वस्थायीमुररिपुरसाव
न्यसीमंतिनीनामंतर्ज्वालाकवलिततनुःकेवलंकार्श्यमेति॥५१॥ अत्रांतरेरुक्मिण्याःकाचित्स
खीकथयतिस्मरुक्मिणीप्रति॥ अतीतमभवद्दिनत्रितयमेतदालोकनेनवीजस्युपगम्यतेकथम
पीत्यतःप्रच्छ्वासे॥ अतीवमृदुतावतीशयनमध्यविस्तारिणीकृतःकथयमर्म्मरीभवतितन्वि
पुष्पावली॥५२॥ अपराप्यवदत्सखिसत्यंसत्यं॥ निधायकरसंपुटेनवविकाशिपकेरुहंशर रापं०
न्निकटवर्त्मनासखियदामयानिर्गतंत[illegible]दादलंपरामलिनध्वनीर्यतामागतागतामधुकरा ३२

परं१

रजीगगनमंडलंव्याकुला॥ ५३॥ अन्याप्यकथयत्॥ किमप्यमलशीतलंसलिलमद्धुपानोत्तरं भवि
हायविकृताननःसलिलमन्यदकांक्षति॥ अमुष्यपतितस्तनौमलयजन्मनःशीकरः किमन्यदधिकं
पुनर्झटितिशोष्यमायात्यपि॥ ५४॥ इत्थंप्रियस्यान्यसीमंतिनीविरहव्यथामाशंक मानांरुक्मिनीर
प्रभृतिप्रेयसीप्रतिभारतखंडे रक्षोभयादिकमुपन्यस्यप्रस्थितोद्वारकातः श्रीमन्नर्मधु[redacted]वः॥ अ
थक्रमेणमधुपुरसन्निधिमुपगतंमाधवंप्रतिसारथिर्निजगदे॥ प्रभो॥ अद्यैवंश्रीमदागमवार्त्ताविं
किंनरच्चयातिपुरेस्मिन्॥ तथाहि॥ मंगल्यानिलसंतितिदिक्षुपरितोवस्तूनिसर्वाण्यपिश्रीमद्दर्शन
लोल्लुपास्ततइतोधावंत्यमीनागराः॥ सानंदंद्विजनायकाः स्तुतिदिग्धांकुर्वंतिवेदध्वनिंगाय

मा० ३

३२ त्यघपुरांगनाः प्रतिपदं हन्त्यंतिवारीगना ॥ ८७ ॥ अथ कलावत्या ॥ आयाते दयिते चिरेण रभसा
दालीभिरावेदिते निर्मुक्ताः सहसा नयानयनयोर्यद्वाष्पधाराः सखि ॥ तन्मन्ये विरहानले चिरतरं हु
तास्तु विहृत्कौरेरघैवं नरसनस्तुचाप्तगदश्रापूर्णाहुतिर्दीयते ॥ ८८ ॥ ० ॥ वाग्देवीवदनादनादिरच
नाविन्यासदीव्यन्नवदीपप्रापन्नजनेस्नेकदिवसंवाराया सीवासिनः ॥ विद्यासागरजागरोन्नतम
ते भीव्या मंमे [illegible] प्रकृतिर्विद्वद्भिः कृपयाकयापि सह सामात्सर्यमुत्सृज्यतैः ॥ ० ॥ द्वैताद्वैतम
[illegible] तादिनिर्णयविधिज्ञो हृद्ववुद्भिः श्रुतो भट्टाचार्यशतावधान इति यो गौडोद्भवो भूत्कविः ॥ राम०
आबाल्यं विद्युतातदात्मजचिरंजीवेन या निर्मिता चंपूर्माधववर्णिकेत्र समभूदुच्छ्वासकः पंच ३२

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441106
M-1571
Dist Nagpur

```
[OrderDescription]
,CREATED=25.08.20 12:13
,TRANSFERRED=2020/08/25 at 12:22:08
,PAGES=63
,TYPE=STD
,NAME=S0003539
,Book Name=M-1571-MADHAV CHAMPU
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
```

```
FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF
,FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF
,FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
```

```
FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF
,FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,
```